

Utbildningsdepartementet

Tryggare i vårdyrket - en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska (SOU 2022:35)

Region Jönköpings län har getts möjlighet att yttra sig över rubricerade *Tryggare i vårdyrket - en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska (SOU 2022:35)*.

Sammanfattning

Region Jönköpings län ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag. Nedan beskrivs Region Jönköpings läns synpunkter på förslaget i detalj.

Synpunkter på förslaget

4.1 Antal timmar förtydligas i en ny bilaga till högskoleförordningen

Enligt EU-kommissionen (ärendenummer 2018/2307) finns inte omfattning av utbildning i timmar angivet. Utredningen föreslår en reglering som uppfyller och anger yrkeskvalifikationsdirektivets krav på utbildningarnas omfattning i timmar för sjuksköterskor respektive barnmorskor.

Region Jönköpings län stödjer utredningens förslag om att tydliggöra yrkeskvalifikationsdirektivets krav att en ny bilaga ska införas i högskoleförordningen, där utbildningens minsta antal timmar ska anges för utbildningen. Förändringen i bilagan innebär ett förtydligande att studenterna för respektive examen har fullgjort minimum ett visst antal timmar såväl teoretisk – som praktisk utbildning.

4.2 Begrepp som används i regleringen

Region Jönköpings län stödjer författningsförslaget gällande att använda samma begrepp som används i yrkeskvalifikationsdirektivet, det vill säga timme samt teoretisk respektive klinisk utbildning.

4.3 Beräkning av antalet timmar utbildning enligt yrkeskvalifikationsdirektivet

En veckas utbildning om 40 timmar kan bestå av till exempel 32 timmar i hälso- sjukvårdsverksamhet och åtta timmar för till exempel reflektion och lika fullt räknas som 40 timmar klinisk utbildning. EU-kommissionen är dock tydlig med att den tid som studenten på eget initiativ lägger ned på att studera (självstudier) inte ska räknas med.

Även timmar som inte är obligatoriska för studenten att närvara vid ingår i beräkningen av antalet timmar utbildning enligt yrkeskvalifikationsdirektivet. Även timmar som krävs inför för- och/eller efterarbete i samband med verksamhetsförlagd utbildning eller klinisk färdighetsträning ska inräknas.

Utredningen konstaterar att utbildning på träningscentrum eller liknande, så kallad simulering, delvis kan fylla samma syfte som klinisk utbildning. EU-kommissionen är dock tydlig med att simulering inte ska räknas som klinisk utbildning vid beräkning av antal timmar klinisk utbildning. I takt med att hälso- och sjukvården utvecklas och för att studenterna bättre ska kunna tillgodogöra sig klinisk teknik, borde simuleringsverktyg och andra metoder kunna utvecklas mer än i dag i utbildningarna. Region Jönköpings län anser därför att det vore rimligt att simulering skulle kunna räknas som klinisk utbildning och att detta även framgår av yrkeskvalifikationsdirektivet. Utredningen visar samma åsikt i frågan.

5.1 Kravet på antal timmar ryms inom nuvarande omfattning i högskolepoäng

Region Jönköpings län stödjer utredningens bedömning gällande minimikravet att utbildningarnas omfattning i antal timmar enligt yrkeskvalifikationsdirektivet ryms inom utbildningarnas nuvarande omfattning i antal högskolepoäng. Utbildningarna anses inte behöva förlängas.

6.2.1 Krav på vårdgivaren att medverka i utbildning

Region Jönköpings län stödjer även utredningens bedömning att Hälso- och sjukvårdshuvudmän i avtal bör ställa krav på medverkan i högskoleutbildning. Vårdavtalen bör spegla de villkor som gäller i de VFU-avtal som huvudmän ingår med lärosäten.

Vårdgivaren bör medverka i den kliniska utbildningen av vård- och medicinstuderande och tillhandahålla platser för såväl verksamhetsförlagd utbildning (VFU) såsom verksamhetsintegrerat lärande (VIL) till de professionsgrupper som tjänstgör hos vårdgivaren. Vårdgivaren prioriterar studerande från de universitet och högskoleutbildningar som vårdgivaren har avtal med.

Lärosätets ansvar i kompetensförsörjningsfrågor rörande professionsutbildningar i hälso- och sjukvården bör förtydligas. Region Jönköpings län menar att utbildningssystemen behöver kopplas ihop bättre för att möta kompetensförsörjningsutmaningarna.

6.2.2 Vårduppdraget bör kompletteras med ett utbildningsuppdrag

Bestämmelse om att regioner och kommuner ska säkerställa att utbildning sker i den hälso- och sjukvård de ansvarar för, bör enligt utredningen införas i hälso- och sjukvårdslagen. Detta i enlighet med förslag från utredningen ”Samordnad utveckling för god och nära vård.”

Region Jönköping anser att utbildningsuppdraget bör ingå i vårduppdraget, vilket anses vara av stor vikt för att skapa jämlika villkor för kompetensförsörjning, vilket bidrar till akademisering av basen för sjukvården.

6.3.1 VFU behöver kunna förläggas hos flera vårdgivare och i flera verksamheter

Enligt utredningen bör det i VFU-avtal säkerställas att utbildning kan förläggas hos flera vårdgivare och i flera verksamheter.

Region Jönköpings län stödjer utredningens bedömning att professionsutbildningar bör förläggas hos flera vårdgivare och i flera verksamheter i ökad samverkan med den kommunala verksamheten.

Frågan om hur fler VFU-platser kan skapas är viktig och lärosäten, regioner och kommuner behöver skapa eller stärka de gemensamma strukturer och processer för att fler lärandemiljöer och utbildningsplatser ska utformas i hälso- och sjukvården.

I utlåtandet ges exempel från vissa regioner där avtal skrivits så att lärosätet ges möjlighet till att köpa simuleringsövningar vid regionens kliniska träningscenter. Detta kan vara ett exempel på ökad gemensam struktur för att fler lärandemiljöer och utbildningsplatser ska kunna utformas.

6.3.2 Tydliga och uppföljningsbara planeringsvillkor behövs i VFU avtalen

Utredningen påpekar vikten av att villkor som rör planering ska vara tydliga för att underlätta medverkan och uppföljning.

Region Jönköpings län instämmer att hänsyn bör tas både till studenternas arbetsvillkor och till verksamhetens krav. Strävan bör finnas så att fördelningen över tid är så jämn som möjligt såväl avseende läsår, terminer samt veckodagar och dygn. Detta för att kunna använda VFU-platserna på bästa möjliga sätt. I avtalet bör det framgå att VFU kan förläggas till dygnets alla timmar och att en vecka kan påbörjas samtliga veckodagar. Studenten förutsätts följa handledarens tjänstgöringsschema, vilket kan innebära kvälls-, natt- och helgtjänstgöring. Vidare erbjuds VFU-platser inom hela länet, för att få en fördelning av VFU-resurser, handledning och VFU-platser utifrån den efterfrågan som finns.

Att erbjuda VFU-platser i hela länet anses även viktigt eftersom det möjliggör större förutsättningar för att kompetensförsörja de delar av länet som ligger längre ifrån lärosätet. Dessutom finns kvalitetsfördelar såsom mindre utbildningsträngsel

och närmare koppling mellan utbildningens innehåll och framtida arbetsuppgifter, samt en generell akademisering av hälso- och sjukvården.

6.3.3 Flexibla handledningsvillkor

Utredningen anser att handledarkompetens och handledning bör vara flexibla, för att underlätta för VFU hos alla vårdgivare och i alla verksamheter.

Region Jönköping anser att flexibilitet är viktigt för att underlätta VFU-placeringar, men det är tydligt att kvalitén på handledningen påverkas av handledarens erfarenhet i sin profession, handledarens utbildning i handledning samt akademiska examen (handledaren bör inneha akademisk nivå motsvarande den studenten har eller högre). Dessa aspekter påverkar och är grundläggande för en god kvalitet under VFU i verksamheten. Målet med utbildad handledare kan beskrivas som ett strävansmål, men det bör finnas tydliga riktlinjer för hur medarbetaren ska kunna utbildas för det uppdrag som förväntas genomföras i handledarrollen.

Enligt utredningen anses inte handledaren nödvändigtvis vara verksam i samma yrke som studenten utbildar sig till. Den formella kompetensen behöver inte vara avgörande för förmågan att handleda en student i alla arbetsuppgifter, den reella kompetensen bör väga tungt menar utredningen.

Region Jönköpings län anser att under den övervägande delen av VFU bör studenten handledas av en handledare inom samma profession, med yrkeserfarenhet av minst två år, akademiska meriter (motsvarande den studenten har eller högre) samt grundläggande handledarutbildning.

6.4 Ökad medverkan i VFU förutsätter samverkan på nationell och regional nivå

Medel bör enligt utredningen tillföras Nationella vårdkompetensrådet för ökat kanslistöd till uppbyggnaden av de nyligen etablerade sjukvårdsregionala råden.

Region Jönköpings Län anser att de sjukvårdsregionala råden har en stor potential som bland annat kan bidra till att fler verksamheter och vårdgivare kan medverka i VFU, vilket även utredningen anser.

7.1 Uppdrag att utveckla flexibla handledningsmodeller och VFU-kurser för fler verksamheter inom hälso- och sjukvården

Handledare behöver utbildas, nya modeller för handledning behöver utvecklas och spridas och samverkan mellan parter regleras i avtal. Digitaliseringen ger också nya möjligheter att samverka och bedriva forskning, utbildning och utveckling. Region Jönköpings län anser, såsom utredningen, att lärosäten i samverkan med verksamheten kan bidra till att skapa förutsättningar för denna utveckling.

7.2 Utbildning till sjuksköterska bör avslutas med ett nationellt kliniskt slutprov

För att stärka yrkeskompetensen, ge en större trygghet i yrkesrollen och säkerställa en så likvärdig kompetens som möjligt hos nyexaminerade sjuksköterskor anser utredningen att utbildningen bör avslutas med ett kliniskt slutprov, Nationell klinisk slutexamination för sjuksköterskeexamen (NKSE).

En del av provet genomförs i hälso- och sjukvårdsverksamheten vilket förutsätter, samt möjliggör, samverkan mellan lärosäten och verksamhet. Region Jönköpings län är försiktigt positiv till slutprovet med NKSE, då det kan komma att kräva mycket resurser i en redan belastad verksamhet. Eftersom sjuksköterskestudenterna är en stor studentgrupp, och då dessa kliniska prov görs individuellt, kräver det mycket resurser i såväl tid, administration och lokaler.

Sjuksköterskeutbildningen är en av de största utbildningarna som leder till yrkesexamen. Stiftelsen Högskolan i Jönköping utfärdade 220 examina 2018/2020, vilket är en av landets största antal examinerade. Region Jönköpings län ser en stor utmaning att rent praktiskt kunna lösa individuella, kliniska slutprov till var och en av dessa studenter i verksamheten.

8.2 Examensmålen för sjuksköterskor och barnmorskor behöver förtydligas i vissa avseenden

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att förtydliganden gällande examensmålen för sjuksköterskeexamen och barnmorskeexamen kan förtydligas i vissa avseenden, för att bättre spegla de kunskaper och förmågor som förändringar inom hälso- och sjukvården kräver.

8.4.1 Kunskap inom området omvårdnad för sjuksköterskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att kunskap inom området omvårdnad ska införas som ett eget examensmål, för att på så sätt betona kopplingen till yrkesprofessionen.

8.4.2 Kunskap om patientsäkerhet för sjuksköterskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att kunskap om patientsäkerhet ska införas som ett eget examensmål. Detta för att markera betydelsen av att blivande sjuksköterskor får med sig den kunskap gällande patientsäkerhet som krävs för att de ska arbeta på ett patientsäkert sätt och därmed bidra till att minska förekomsten av vårdskador.

8.4.3 Förmåga till ett personcentrerat förhållningssätt för sjuksköterskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att förmåga till ett personcentrerat förhållningssätt ska införas som ett eget examensmål i syfte att tydligare anknyta till förändringen inom hälso- och sjukvården mot en ökad personcentrerad vård.

8.4.4 Förmåga att använda digitala verktyg mm för sjuksköterskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att förmåga att använda digitala verktyg och arbetsätt, samt teknisk utrustning i vård- och hälsoarbetet införs som ett eget färdighetsmål. Detta för att tydligare anknyta till en alltmer digital hälso- och sjukvård där förmåga att använda digitala verktyg blir en allt viktigare kompetens som en del i omställningen av hälso- och sjukvården.

8.4.5 Förmåga till interprofessionellt teamarbete mm för sjuksköterskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att examensmålet för sjuksköterskor gällande lagarbete, bör omformuleras till förmåga till interprofessionellt teamarbete inom hälso- och sjukvård och samverkan med yrkesgrupper inom andra delar av samhället. Omformuleringen ökar betoningen av interprofessionellt teamarbete, då dagens sjukvård i stor utsträckning bygger på teamarbete med ett interprofessionellt omhändertagande.

8.4.6 Kunskap för sjuksköterskor om befolkningens hälsa utifrån ålder och kön

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att examensmålet för sjuksköterskor gällande kunskap om förhållanden i samhället som påverkar barns, kvinnors och mäns hälsa formuleras om till kunskap om förhållande i samhället som påverkar befolkningens hälsa utifrån ålder och kön. Den reviderade formuleringen är mer generell och inkluderande gentemot olika befolkningsgrupper.

8.4.7 Förmåga att beakta en hållbar utveckling för sjuksköterskor och barnmorskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser att hållbar utveckling läggs till i ett befintligt examensmål om åtgärdsbedömningar, i såväl sjuksköterske- som barnmorskeutbildning. Detta för att hållbar utveckling tydligare ska beaktas i respektive utbildning.

8.4.8 Förtydligande i målen för sjuksköterskor får betydelse för barnmorskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen. De förtydligande som föreslås i examensbeskrivningen för sjuksköterskeexamen gällande kunskaper, förmågor och begrepp kommer även att få betydelse för barnmorskor. De är viktiga att få redan i grundutbildningen, för att sedan tillvaratas och byggas vidare på utifrån påbyggnadsutbildningen till barnmorska.

8.4.9 Målet om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer för sjuksköterskor har betydelse för barnmorskeutbildningen

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och anser det viktigt att barnmorskestudenten i sin utbildning på avancerad nivå, kan omsätta kunskaperna om mäns våld mot kvinnor samt våld i nära relationer i sin profession som barnmorska.

8.4.10 Förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot individer för barnmorskor

Region Jönköpings län samtycker med utredningen att en språklig modernisering och inkludering uppnås genom att ändra examensmålet ”förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot kvinnor” till det modernare uttrycket ”professionellt förhållningssätt gentemot individer”.

8.4.11 Katastrofmedicin för sjuksköterskor

Region Jönköpings län uttrycker ingen åsikt i frågan utan avvaktar remiss från utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap.

8.5 Översyn av terminologin i examensbeskrivningarna för hälso- och sjukvårdsutbildningar

Region Jönköpings län samtycker med utredningen och välkomnar att Universitetskansler ämbetet (UKÄ) får ett uppdrag att se över examensbeskrivningarna för samtliga hälso- och sjukvårdsutbildningar. Detta i syfte att identifiera skillnader i förekomsten av centrala begrepp och formuleringar.

9.6 En förändrar barnmorskeutbildning kräver ytterligare utredningsåtgärder

Region Jönköpings län uttrycker ingen åsikt i frågan utan avvaktar förslaget att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) får i uppdrag att se över dagens påbyggnadsutbildning till barnmorska. Avvaktar även förslaget att Socialstyrelsen får i uppdrag att utreda behovet av ett bredare barnmorskeyrke inom hälso- och sjukvården.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Region Jönköpings län har ingen åsikt i frågan när författningsändringarna ska träda i kraft.

REGION JÖNKÖPINGS LÄN

Rachel De Basso
Ordförande nämnd för folkhälsa
och sjukvård

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör